

پدیدارشناسی تجارب دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند آموزش و یادگیری

در طول همه‌گیری کووید-۱۹

Student-Teachers' Experiences of Teaching and Learning Process during COVID-19 Pandemic at Teacher Training University: A Phenomenological Study

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۵/۲۲؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۲۵

DOR: 20.1001.1.17354986.1400.16.63.2.9

R. Khosravi (Ph.D)
N. Ghasemiرحمت اله خسروی^۱نازنین قاسمی^۲

Abstract: The purpose of this study is to explore the experiences of student-teachers about the teaching and learning process during COVID-19 pandemic at Teacher Training University. The research has been conducted with a qualitative approach and phenomenological strategy. The study population included all student-teachers in the field of Educational Sciences at the Teacher Training University of Zanjan, Iran. Fifteen of them were selected as participants in the study using purposive sampling. And semi-structured interviews were used to collect data. Thematic analysis method was used to analyze the data. The research findings were identified in eight organizing themes as follows: 1. Mental, cultural and psychological preparation of student-teachers, 2. Platforms for teaching and learning, 3. Technological literacy of student-teachers and professors, 4. Student-teacher access to required information resources, 5. Curriculum content, 6. Learning activities, 7. Teaching strategies and methods, and 8. Evaluation strategies from student-teacher learning.

چکیده: هدف از مقاله حاضر، واکاوی تجارب دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان درباره فرآیند آموزش و یادگیری در دوره کووید-۱۹ است. رویکرد پژوهش، کیفی و راهبرد آن پدیدارشناسی است. جامعه‌ی پژوهش کلیه دانشجوی معلمان رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان زنجان بودند که تعداد ۱۵ نفر از آن‌ها با روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع زنجیره‌ای، در تحقیق شرکت کردند. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌ی نیمه ساختارمند (عمیق) استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون انجام شد. یافته‌های پژوهش در هشت مضمون سازمان دهنده، تجارب دانشجوی معلمان را بدین شرح مشخص کرد: ۱. وضعیت آمادگی ذهنی، فرهنگی و روان‌شناختی دانشجوی معلمان، ۲. وضعیت بسترهای آموزش و یادگیری، ۳. وضعیت سواد فناوری دانشجوی معلمان و استادان، ۴. وضعیت دسترسی‌های دانشجوی معلمان به منابع اطلاعاتی موردنیاز، ۵. وضعیت محتوای برنامه درسی، ۶. وضعیت فعالیت‌های یادگیری، ۷. وضعیت راهبردها و روش‌های تدریس، و ۸. وضعیت راهبردهای ارزشیابی از آموخته‌های دانشجوی معلمان.

Keywords: teaching and learning, COVID-19, student-teacher, experiences, Teacher Training University

کلیدواژه‌ها: آموزش و یادگیری، کووید ۱۹، تجارب دانشجوی معلمان، دانشگاه فرهنگیان

khosravi_tmu@hotmail.com

nazanin.ghasemii7984@gmail.com

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان (نویسنده مسئول)

۲. دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

همه‌گیری کووید-۱۹ شوک بزرگی برای تمام ساختارهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بود و تغییرات عمده‌ای را در این ساختارها ایجاد کرد. این همه‌گیری، هرچند به‌ظاهر یک بحران در حوزه سلامت محسوب می‌شود، لیکن سایر حوزه‌های بشری از جمله حوزه آموزش را نیز به‌شدت تحت تأثیر قرار داده است. به باور صاحب‌نظران حوزه آموزش، اثراتی که کووید-۱۹ بر نظام آموزشی و ذینفعان آن وارد کرده است، سال‌ها طول می‌کشد تا آشکار شود (برتلینگ و همکاران، ۲۰۲۰؛). از ۲۵ مارس سال ۲۰۲۰، ۱۵۰ کشور جهان، مدارس و مؤسسات آموزشی را تعطیل کرده‌اند و بیش از ۸۰٪ جمعیت فراگیران تحت تأثیر قرار گرفته‌اند (یونسکو، ۲۰۲۰). چین اولین کشوری بود که آموزش و یادگیری الکترونیکی را برای مهار گسترش همه‌گیری کووید-۱۹ اجرا کرد (کای و وانگ، ۲۰۲۰؛ شیا، ۲۰۲۰).

در ایران نیز همزمان با شیوع کووید-۱۹ و در راستای تحقق فاصله‌گذاری اجتماعی، جلوگیری از تجمعات انسانی و حفظ سلامت افراد، فرآیند آموزش و یادگیری به‌صورت گسترده و بی‌سابقه‌ای از ابتدای اسفند سال ۱۳۹۸ در مدارس و دانشگاه‌ها از شیوه حضوری به آموزش مجازی تغییر جهت داد. در مدت زمان کوتاهی پس از شیوع کووید-۱۹، آموزش‌ها به‌صورت مجازی و با حضور دانشجویان در خانه آغاز شد. علی‌رغم بازگشایی موقت مدارس به‌صورت کوتاه‌مدت در اوایل سال تحصیلی سال ۱۳۹۸، تاکنون دانشگاه‌ها پذیرای دانشجویان به‌صورت حضوری نبوده‌اند. با توجه به شرایط حاضر که مستلزم عدم حضور فیزیکی در مکان‌های آموزشی جهت حفظ سلامتی است، آموزش آنلاین، مناسب‌ترین گزینه برای استمرار آموزش و یادگیری و متوقف نساختن آن است. این نوع آموزش یک شکل از آموزش از راه دور است که از طریق اینترنت انجام می‌شود و نقش اساسی در سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به‌ویژه در شرایط کنونی دارد.

-
1. Bertling Et Al
 2. Unesco
 3. Cai & Wang
 4. Xia

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

به‌زعم اندرسون^۱ (۲۰۱۱)، آموزش آنلاین به‌گونه‌ای از موقعیت یاددهی-یادگیری دلالت دارد که در آن: ۱- فراگیر با آموزشگر/ مربی فاصله دارد. ۲- فراگیر از نوعی فناوری برای دسترسی به مواد و منابع یادگیری استفاده می‌کند. ۳- فراگیر از ابزار فناوری برای ارتباط با آموزشگر/ مربی و سایر فراگیران استفاده می‌کند. ۴- نوعی پشتیبانی برای فراگیران فراهم می‌شود. آموزش‌های آنلاین در دانشگاه فرهنگیان از آغاز همه‌گیری کووید-۱۹ به دو بازه زمانی متفاوت تقسیم می‌شود. آموزش‌های بازه زمانی اول، بلافاصله پس از تعطیلی دانشگاه‌ها، در بسترهایی نظیر واتس‌آپ، تلگرام و سایر پیام‌رسان‌های اجتماعی به‌صورت غیر هم‌زمان^۲ و آموزش‌های بازه زمانی دوم از ابتدای سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ با راه‌اندازی سامانه LMS^۳ به‌صورت هم‌زمان^۴ و غیر هم‌زمان^۵ برگزار شده است. در آموزش‌های غیر هم‌زمان، دانشجویان زمان مشارکت خود در یادگیری را از طریق ابزارهای رسانه‌ای مختلف از قبیل ایمیل، تالارهای گفتگو و غیره انتخاب می‌کنند. دانشجویان در زمان‌های انتخابی خود وارد ارتباطات آموزشی می‌شوند، فعالیت‌ها را تکمیل می‌کنند و با سرعت مخصوص به خود یاد می‌گیرند. در مقابل در آموزش‌های هم‌زمان، فعالیت‌های یادگیری با ویدئو یا صدای زنده و بازخورد آنی همراه است (هراستینسکی^۶، ۲۰۰۸). آموزش مجازی در هر دو صورت هم‌زمان و غیر هم‌زمان مزایای اساسی دارد. برای مثال، این نوع آموزش به حضور در مکان فیزیکی وابسته نیست، بنابراین می‌تواند نرخ مشارکت را افزایش دهد. علاوه‌براین، این آموزش‌ها مقرون‌به‌صرفه هستند زیرا هزینه‌های مسافرت از یک نقطه به نقطه دیگر و سایر هزینه‌ها را کاهش می‌دهند. همچنین فرصت‌های بهتری برای یادگیری و تحصیل افراد شاغل فراهم می‌کنند (فدینچ^۷، ۲۰۱۴؛ ییلماز^۸، ۲۰۱۹).

در آموزش و یادگیری آنلاین عوامل متعددی تأثیرگذار است. برخی از این عوامل همان‌طور که مینز و همکاران^۹ (۲۰۱۴) اشاره کرده‌اند، عبارت‌اند از: گام‌به‌گام عمل کردن،

-
1. Andersone
 2. Asynchronous
 3. Learning Management System
 4. Synchronous
 5. Asynchronous
 6. Hrastinski
 7. Fedynich
 8. Yilmaz
 9. Means Et Al
- ۳۹

نسبت دانشجویان به استاد، نقش دانشجویان، نقش استادان، هم‌زمانی ارتباط آنلاین، نقش ارزشیابی آنلاین و بازخورد. از جمله چالش‌های اساسی آموزش‌های مجازی به‌ویژه در شرایط همه‌گیری کووید-۱۹ این است که در نتیجه طراحی ضعیف کلاس‌های مجازی و همچنین عدم ارائه اختیار عمل کافی به استادان، یادگیری دانشجویان کم‌عمق و غیرقابل اطمینان شده و دسترسی آن‌ها به منابع یادگیری، دشوار می‌گردد (آفونِه^۱ و همکاران، ۲۰۲۰).

انجام پژوهش در خصوص فرایند آموزش و یادگیری آنلاین و فرصت‌ها و چالش‌های آن به‌ویژه در این مقطع زمانی که همه‌گیری کووید ۱۹ شرایط جدیدی برای زیست آکادمیک در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایجاد کرده و هنوز به‌طور دقیق نمی‌توان گفت تا چه موقع این شرایط پابرجاست، از اهمیت بالایی برخوردار است. پژوهش در زمینه یاد شده به‌خصوص در دانشگاه‌های نوپایی چون دانشگاه فرهنگیان در گشودن چشم‌انداز جدید برای دانشجویان، استادان، سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان جهت طراحی و اجرای مناسب آموزش و یادگیری آنلاین در شرایط اضطرار، بسیار حائز اهمیت است. تأمل روی یافته‌های چنین پژوهش‌هایی، کمک می‌کند دانشجویان با ویژگی‌ها، فضا و فرهنگ آموزش و یادگیری آنلاین آشنا شوند و آمادگی‌های خود را در این زمینه ارتقا دهند. استادان از چالش‌های خود و دانشجویان از آمادگی‌های خود و یادگیری آگاه شده و در شیوه عمل خود بازنگری کنند. برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران تربیت‌معلم بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش‌ها می‌توانند از کاستی‌های مربوط به زیرساخت‌های نرم و سخت آموزش و یادگیری آنلاین آگاهی یافته و درصدد رفع آن برآیند. علاوه بر همه این‌ها، پژوهش در خصوص فرایند آموزش و یادگیری در دوره کووید-۱۹ از این حیث که تجارب ذی‌قیمتی برای استفاده اثربخش از آموزش‌های آنلاین در دوران پسا کرونا فراهم می‌کند، بسیار حائز اهمیت است.

علی‌رغم مدت کوتاهی که از شیوع دوره همه‌گیری کووید-۱۹ می‌گذرد، در خصوص روند آموزش و یادگیری مدرسه‌ای و دانشگاهی در این دوره، مطالعات نسبتاً قابل‌توجهی در دنیا انجام گرفته است که نشان از اهمیت و ضرورت موضوع است. در ادامه خلاصه‌ای از یافته‌های برخی مطالعات مرتبط با موضوع تحقیق حاضر، ارائه می‌شود.

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

سان و همکاران^۱ (۲۰۲۰)، در پژوهشی، اثرات کووید-۱۹ بر سلامت ذهن و روان دانشجویان یک دانشگاه دولتی بزرگ در ایالات متحده را از طریق مصاحبه مورد ارزیابی قرار دادند. از ۱۹۵ دانشجوی شرکت‌کننده در مصاحبه، ۱۳۸ نفر (۷۱٪) اعلام کردند که آمادگی مواجهه با چنین شرایطی را نداشته و استرس و اضطرابشان به دلیل کووید-۱۹ افزایش یافته است. در این پژوهش مشخص شد عوامل متعددی وجود دارد که به افزایش سطح استرس، اضطراب و افکار افسردگی در دانشجویان منجر شده است. برخی از مهم‌ترین عوامل عبارت‌اند از: ترس و نگرانی در مورد سلامتی خود و عزیزان (۹۱٪)، مشکل در تمرکز (۸۹٪)، اختلال در الگوی خواب (۸۶٪)، کاهش تعاملات اجتماعی به دلیل فاصله‌گذاری فیزیکی (۸۶٪)، و افزایش نگرانی‌ها در مورد عملکرد تحصیلی (۸۲٪). دانشجویان برای کنار آمدن با استرس و اضطراب و تقویت مکانیسم‌های مقابله‌ای مناسب، خواستار حمایت و پشتیبانی روان‌شناختی شده‌اند.

فوتلا و دیویدی^۲ (۲۰۲۰)، در مطالعه‌ای به بررسی دیدگاه دانشجویان درباره روی‌آوری به یادگیری الکترونیکی در هند پرداختند. بدین منظور، ۱۵ دانشجو با سابقه سه دوره آموزش مجازی از ۷ دانشگاه دهلی مورد مصاحبه قرار گرفتند. بر اساس یافته‌ها، تجارب دانشجویان در دو مضمون "محرك‌های روی‌آوری به یادگیری الکترونیکی" و "موانع روی‌آوری به یادگیری الکترونیکی" دسته‌بندی شدند. محرك‌هایی که موجب روی‌آوری به یادگیری الکترونیکی و پذیرش آن شده‌اند، عبارت‌اند از: دسترسی فوری به دوره‌های آنلاین، مقرون به صرفه بودن یادگیری الکترونیکی، ماهیت جذاب موضوعات یادگیری الکترونیکی به سبب استفاده از چندرسانه‌ای‌ها، زمینه‌سازی برای یادگیری مطالب بیشتر و باکیفیت‌تر، و خلق فرصت‌های علمی و شغلی در آینده است. موانع روی‌آوری به آموزش‌های الکترونیکی و پذیرش آن نیز عبارت‌اند از: اعتماد به فناوری، نگرانی نسبت به امنیت داده‌ها، عدم حضور فیزیکی و از دست دادن تعاملات واقعی گزارش شده است.

باو^۳ (۲۰۲۰)، در مطالعه‌ای با عنوان "کووید-۱۹ و تدریس آنلاین در آموزش عالی: مطالعه موردی دانشگاه پکینگ"^۱، استراتژی‌ها و اصول آموزش آنلاین در دانشگاه پکینگ را

1. Son Et Al
2. Phutela & Dwivedi
3. Bao

شناسایی کرده و آن‌ها را به استادان دانشگاه‌های دارای شرایط مشابه، معرفی کرده است. در بخشی از یافته‌های این مطالعه اشاره شده که به سبب ظهور ناگهانی کووید-۱۹، اکثر استادان دانشگاه‌ها با چالش‌هایی مانند عدم طراحی دقیق طرح درس، محتوا، مواد و منابع تدریس از قبیل محتوای صوتی و تصویری روبرو شدند. بر اساس دیگر یافته‌های این مطالعه، استراتژی‌هایی که استادان و دانشجویان بایستی برای مواجهه سنجیده با چالش‌های آموزش آنلاین بکار بگیرند، عبارت‌اند از: ۱- تهیه برنامه‌های آمادگی اضطراری برای مسائل غیرمنتظره، ۲- تقسیم محتوای تدریس به واحدهای کوچک‌تر برای کمک به تمرکز دانشجویان، ۳- تأکید بر استفاده از صدا در تدریس، ۴- تعیین دستیار تدریس و پشتیبانی گرفتن از آن‌ها در تدریس آنلاین، ۵- پیگیری و تقویت یادگیری دانشجویان در خارج از کلاس (برای مثال ارائه تکالیف یادگیری مناسب)، ۶- ترکیب اثربخش یادگیری آنلاین با خودآموزی آفلاین. علاوه بر استراتژی‌های یادشده، اصولی که برای کارآمد ساختن آموزش آنلاین موردنیاز است عبارت‌اند از: ۱- اصل ارتباط مناسب: کمیت، دشواری و طول محتوای تدریس باید با آمادگی تحصیلی و ویژگی‌های رفتاری دانشجویان در یادگیری آنلاین مطابقت داشته باشد. ۲- اصل ارائه مؤثر: با توجه به تمرکز اندک دانشجویان در یادگیری آنلاین، تنظیم سرعت تدریس برای اطمینان از تحویل مؤثر محتوا، ضروری است. ۳- اصل حمایت کافی: بازخورد به‌موقع استادان و دستیاران تدریس به دانشجویان ضروری است. ارائه بازخورد از طریق ارتباط آنلاین ویدئویی یا راهنمایی ایمیلی پس از کلاس، بسیار حائز اهمیت است. ۴- اصل مشارکت باکیفیت بالا: اتخاذ تدابیری برای افزایش میزان و عمق مشارکت دانشجویان در کلاس ضروری است. ۵- اصل تهیه طرح احتمالی: با توجه به ماهیت پیچیده آموزش آنلاین، وجود برنامه‌های اضطراری از پیش تعیین‌شده برای رسیدگی به مشکلات احتمالی مانند ترافیک بیش از حد بستر آموزش آنلاین، ضروری است. همچنین با توجه به این‌که آموزش آنلاین در طی شیوع کووید-۱۹ با سرعت بالا اجرا می‌شود، اضطراب دانشجویان باید به طرق مختلف برطرف شود تا اطمینان حاصل شود که آن‌ها می‌توانند به‌طور فعال و مؤثر در یادگیری آنلاین شرکت کنند.

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

چاکرابورتی و همکاران^۱ (۲۰۲۰)، در پژوهشی پیمایشی از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد یکی از دانشگاه‌های هند، پرسش‌هایی در خصوص دیدگاه آن‌ها درباره جنبه‌های مختلف آموزش آنلاین از قبیل فرآیند تدریس- یادگیری، مواد و منابع یادگیری، تعامل استاد و دانشجو، ارزشیابی و تأثیر بر سلامت و زندگی اجتماعی در طی همه‌گیری کرونا طرح کردند. پس از دریافت پاسخ ۳۵۸ دانشجو و تحلیل آن، نتایج نشان داد که ۶۵/۹ درصد دانشجویان احساس می‌کردند در کلاس‌های حضوری بهتر از آموزش آنلاین یاد می‌گیرند. باین‌حال، ۶۸/۱ درصد دانشجویان اظهار کردند که استادان به تدریج مهارت‌های تدریس آنلاین خود را بهبود بخشیدند و ۷۷/۹ درصد آن‌ها آموزش آنلاین را یک جایگزین مناسب در شرایط کنونی دانستند. ۷۳/۷ درصد دانشجویان اعلام کردند که منابع مطالعاتی کافی در حال حاضر به صورت آنلاین در دسترسشان است. دانشجویان (۷۵/۱ درصد) احساس می‌کردند که می‌توانند در کلاس فیزیکی با استادان تعامل بهتری داشته باشند. همچنین آن‌ها (۸۰/۲ درصد) احساس می‌کردند که استادان می‌توانند با استفاده از دستگاه‌هایی مانند قلم دیجیتال، تعامل بیشتری داشته باشند. جالب این بود که فقط ۳۶ درصد دانشجویان بیان کردند که اگر استادان و دانشجویان هنگام سخنرانی چهره خود را نشان دهند، تعامل می‌تواند بهبود یابد. ۷۶/۳ درصد دانشجویان احساس می‌کردند ارتباط بین استادان و دانشجویان از طریق چت‌باکس هنگام سخنرانی باعث تعامل بیشتر آن‌ها می‌شود. تقریباً نیمی از دانشجویان احساس می‌کردند ارزشیابی منظم می‌تواند در بهبود آموزش آنلاین کمک کند. تنها ۴۸ درصد دانشجویان اظهار کردند که ارزشیابی آنلاین، می‌تواند دانش آن‌ها را به درستی ارزیابی کند. همچنین ۴۵/۲ درصد دانشجویان اعلام کردند که آزمون‌های هفتگی فرایند یادگیری را تسهیل می‌کند. دانشجویان از ابزارها، مواد و منابع یادگیری مورد استفاده در آموزش‌های آنلاین قدردانی کردند و یادآور شدند که علی‌رغم سودمندی آموزش‌های آنلاین در شرایط موجود، این آموزش‌ها روی هم‌رفته استرس‌زا است و بر سلامت و زندگی اجتماعی آن‌ها تأثیر می‌گذارد.

موتوپراساد و همکاران^۲ (۲۰۲۱)، در پژوهشی، ادراک و ترجیح دانشجویان نسبت به یادگیری آنلاین در طول همه‌گیری کووید- ۱۹ را مورد مطالعه قرار دادند. آن‌ها از طریق

1. Chakraborty Et Al
2. Muthuprasad Et Al

پیمایش آنلاین با ۳۰۷ دانشجو به این نتیجه دست یافتند که اکثر دانشجویان (۷۰ درصد) کلاس‌های آنلاین را برای مدیریت برنامه درسی در طول همه‌گیری کرونا ترجیح دادند. همچنین اکثر دانشجویان ترجیح دادند از تلفن‌های هوشمند برای یادگیری آنلاین استفاده کنند. تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق نشان داد که دانشجویان کلاس‌های ضبط‌شده به همراه آزمون آخر هر کلاس را برای یادگیری اثربخش، مناسب می‌دانند. دانشجویان اظهار داشتند که انعطاف‌پذیری و راحتی کلاس‌های آنلاین، آن‌ها را جذاب کرده است. با این حال، مشکلات مربوط به اینترنت و پهنای باند، دانشجویان ساکن مناطق روستایی را جهت استفاده از امکانات و ابتکارات یادگیری آنلاین با چالش مواجه کرده است. از طرف دیگر، دروس عملی را نمی‌توان به‌طور کامل به حالت آنلاین تدریس کرد و آموزش این دروس نیاز به یک راهبرد ترکیبی دارد.

شیم و لی^۱ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای کیفی، رضایت و عدم رضایت دانشجویان دانشگاه دانگوک^۲ کره جنوبی از آموزش‌های از راه دور در دوره کووید-۱۹ را مورد واکاوی قرار دادند. تحلیل مضمون پاسخ‌های دانشجویان به پرسش‌های طرح‌شده نشان داد که مواردی چون محیط‌های آموزشی راحت، تعاملات روان و استفاده بهینه از زمان از جمله ویژگی‌های مثبت آموزش اضطراری از راه دور هستند. در حالی که مواردی از قبیل ناپایداری شبکه، تعاملات یک‌طرفه و کاهش تمرکز از جمله ویژگی‌های منفی آموزش اضطراری از راه دور به شمار می‌روند. یافته‌های مطالعه نشان می‌دهد که محیط آموزشی دانشجویان بسیار مهم است و کیفیت تعاملات بر اساس کیفیت استادان و فناوری مورد استفاده آنان می‌تواند متفاوت باشد.

راحیم (۲۰۲۰)^۳ در یک پژوهش پدیدارشناختی، ادراکات و مشاهدات دانشجویان دانشگاه درباره موانع فناوری و چالش‌های استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) در یادگیری از راه دور اضطراری در دوره کووید-۱۹ را مورد مطالعه قرار داد. نتایج نشان داد که موانع و چالش‌ها در استفاده از ICT عبارت‌اند از: مشکلات مربوط به ابزار و دستگاه، اتصال اینترنت، هزینه‌های فناوری و نقص مهارت‌های کار با فناوری. دانشجویان همچنین با این مشکلاتی

1. Shim & Lee
2. Dongguk University
3. Raheim

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ... نظیر دستگاه‌های نامناسب، اشتراک دستگاه با اعضای دیگر خانواده، اتصال ناپایدار اینترنت، دسترسی محدود یا عدم دسترسی به اینترنت، هزینه‌های اینترنت، خرید دستگاه‌ها، منابع یادگیری، نرم‌افزارها و برنامه‌های جدید، نبود تجربه کافی در ICT، عدم مهارت در ICT، و پلتفرم‌های نامناسب یادگیری، روبه‌رو بودند.

کیم^۱ (۲۰۲۰)، در یک مطالعه توصیفی با عنوان "تدریس و یادگیری آنلاین در طول کووید-۱۹: تجارب دانشجومعلمان در کارآموزی آموزش خردسالان" نشان داد که گرچه ممکن است نتوان به همان روش‌های قبل از کووید-۱۹ به تدریس و یادگیری پرداخت یا همان فعالیت‌هایی که در محیط‌های واقعی صورت می‌گرفت را در محیط‌های مجازی انجام داد، لیکن، این بسیار مهم است که محدودیت‌های آموزش آنلاین و شیوه مواجهه با آن‌ها مورد تأمل قرار گیرد. از این رو، لازم است مهارت‌های دانشجومعلمان برای تدریس آنلاین، از جمله مهارت تعامل با کودکان از طریق رسانه، تقویت شود و همچنین لازم است دانشجومعلمان درباره چگونگی پیشرفت و یادگیری فراگیران با استفاده از ابزارهای ارتباطی آنلاین تأمل کنند. آموزش آنلاین مستلزم انجام کارهای مختلف در مراحل برنامه‌ریزی، اجرا و تأمل دارد. تفکر انتقادی، خلاقیت، همکاری و ارتباطات، صرف‌نظر از این‌که کلاس به صورت آنلاین یا آفلاین تدریس شود، همیشه یک استلزام برای آموزش مجازی است. تجارب دانشجومعلمان برای تدریس و یادگیری آنلاین از طریق تدارک استراتژی‌های آموزشی مناسب در دوره‌های دانشگاهی تربیت‌معلم و همچنین از طریق همکاری آنلاین با مدارس و خانواده‌ها اثربخش می‌شود.

سانتیاگو و همکاران^۲ (۲۰۲۱)، در مطالعه‌ای موردی، تأثیر آموزش اضطرابی از راه دور بر عملکرد تحصیلی دانشجویان در طول همه‌گیری کووید-۱۹ را مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌های کمی و کیفی ۴۳ نفر از نمونه‌ها و شرکت‌کنندگان در تحقیق نشان داد کارایی تحصیلی دانشجویان در آموزش‌های از راه دور افزایش پیدا کرده است. همچنین نتایج از این ایده حمایت می‌کند که عوامل سازمانی - متغیرهای مرتبط با آموزش از قبیل تراکم

کلاس، ارائه هم‌زمان/ ناهم‌زمان، و فناوری‌های پشتیبانی دیجیتال- می‌تواند در اجرای موفقیت-آمیز آموزش از راه دور اضطرابی نقش داشته باشد.

اسماعیلی^۱ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای، تجارب اولیه و نگرش ۱۰۸ نفر از دانشجویان دانشگاه ELTE را نسبت به یادگیری از راه دور در طول همه‌گیری کووید-۱۹ مورد ارزیابی قرار داد. نتایج مطالعه نشان داد که یادگیری از راه دور هنوز در مرحله توسعه است و اگرچه کلاس‌های سنتی و حضوری ضروری به نظر می‌رسند، لیکن نگرش مثبت و تمایل اکثر دانشجویان برای شرکت در کلاس‌های یادگیری از راه دور در همه‌گیری کووید-۱۹ نشان می‌دهد که آینده بالقوه بی‌ظنیری برای بسترهای یادگیری الکترونیکی در مؤسسات آموزش عالی وجود دارد.

رامیج و سولتانان^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی پیمایشی، دیدگاه‌های دانشجویان را درباره مشکلات کلاس‌های آنلاین در کشورهای در حال توسعه در زمان شیوع کووید-۱۹ را با تمرکز بر کشور بنگلادش مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان داد مهم‌ترین مشکلات آموزش آنلاین در بنگلادش از منظر دانشجویان عبارت‌اند از: نقص زیرساخت‌های فن‌آوری، هزینه بالای اینترنت، سرعت کم اینترنت، بحران مالی خانواده و فشار روحی دانشجویان.

زیا^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی عوامل مؤثر بر کلاس‌های آنلاین دوران همه‌گیری کووید-۱۹ را از دیدگاه دانشجویان رشته تجارت مورد مطالعه قرار داد. نتایج نشان داد که متغیرهای نگرش، انگیزش، آموزش، برنامه درسی و فناوری بر کیفیت کلاس‌های آنلاین تأثیر می‌گذارند. سه متغیر نگرش، انگیزش و آموزش دانشجویان تأثیر مثبتی بر کلاس‌های آنلاین دارند، در حالی که دو متغیر برنامه درسی و فناوری تأثیر منفی بر کلاس‌های آنلاین دارند.

در جمع‌بندی پیشینه پژوهش می‌توان گفت گرچه هم‌زمان با شیوع کووید-۱۹ محققان حوزه آموزش عالی دنیا نیز دست‌به‌کار شده و پژوهش‌های قابل توجهی در خصوص فرایند آموزش و یادگیری مجازی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی انجام داده و یافته‌های قابل‌ملاحظه‌ای در اختیار سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران امر قرار داده‌اند، لیکن در آموزش عالی ایران پژوهش در این زمینه بسیار اندک است. به‌ویژه در دانشگاه فرهنگیان که

1. Ismaili
2. Ramij & Sultana
3. Zia

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

زیرساخت‌های فناوری آن نابالغ بوده و به تازگی بسترهایی برای آموزش و یادگیری مجازی در آن ایجاد کرده‌اند، هنوز پژوهشی دال بر احصاء تجارب دانشجومعلمان از فرایند آموزش و یادگیری در طول همه‌گیری کووید-۱۹ انجام نشده است. از این رو، پژوهش حاضر تازگی داشته و در آن کوشش شده تجارب دانشجو معلمان درباره ابعاد و ویژگی‌های آموزش و یادگیری مجازی در دوران همه‌گیری کووید-۱۹ جمع‌آوری و تحلیل شود.

در توصیف مشکل و موقعیت مسئله‌دار باید گفت، هم‌زمان با شیوع کووید-۱۹ در اسفندماه سال ۱۳۹۸ و تعطیلی دانشگاه‌های سراسر کشور، آموزش‌های مجازی دانشگاه فرهنگیان، بلافاصله آغاز شد. در ابتدای شیوع ویروس کووید-۱۹ آموزش‌های مجازی این دانشگاه برخلاف سایر دانشگاه‌ها در بستر و سامانه LMS اجرا نشد. عدم وجود بستر LMS برای پیگیری فرآیند آموزش و یادگیری موجب سردرگمی استادان و دانشجومعلمان در برگزاری کلاس‌ها شد و آموزش‌ها به‌طور نامنظم و نامنسجم از طریق پیام‌رسان‌های مختلف تا انتهای ترم تداوم پیدا کرد. به سبب حجم قابل توجه دروس عملی و کارگاهی در دانشگاه فرهنگیان به‌ویژه دروسی چون کارورزی، امکان آموزش مؤثر این دروس از طریق پیام‌رسان‌ها با چالش جدی مواجه شد. همچنین، تعداد قابل توجهی از دانشجومعلمان به دلیل سکونت در مناطق کم برخوردار و روستایی، زیرساخت اینترنتی ضعیفی داشتند و در دسترسی به آموزش‌های مجازی با محدودیت جدی مواجه بودند. با شروع ترم نخست سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ گرچه سامانه LMS در دانشگاه فرهنگیان راه‌اندازی شد و پاره‌ای از مشکلات آموزش مجازی در پیام‌رسان‌ها را حل کرد، لیکن آموزش در این بستر هم مشکلات و محدودیت‌های داشت. یک دوره آموزشی مجازی و آنلاین همان‌طور که باثو (۲۰۲۰) یادآوری کرده، مستلزم طراحی دقیق طرح درس، مواد و منابع تدریس مانند محتوای صوتی و تصویری و همچنین تیم‌های پشتیبانی فنی است. این در حالی است که به دلیل ظهور ناگهانی کووید-۱۹، اکثر اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشگاه فرهنگیان با چالش‌هایی مانند کمبود تجربه آموزش آنلاین، عدم تمهید مقدمات کار و مشکل پشتیبانی‌های فنی روبرو بودند. به‌طور خلاصه، بسیاری از دانشگاه‌ها گرچه از ابتدای شیوع کووید-۱۹ آموزش‌های خود را از وضعیت حضوری به وضعیت مجازی و آنلاین منتقل کردند، لیکن برای چنین انتقالی آماده نبودند. این در حالی است که برنامه‌ریزی، طراحی و اثربخشی آموزش‌های مجازی و آنلاین

به‌ویژه برای دانشگاه‌های نوپا مانند دانشگاه فرهنگیان - که با محدودیت‌های زیرساختی روبه‌رو هستند - بسیار چالش‌برانگیز است. همان‌طور که اوکاک^۱ (۲۰۱۱) و چینگ و همکاران^۲ (۲۰۱۸) یادآور شده‌اند، مشکلات و چالش‌های آموزش مجازی در دانشگاه‌ها از پیچیدگی شرایط آموزشی و کاستی‌های برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی این آموزش‌ها نشأت گرفته است. البته باید گفت، دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان در آموزش و یادگیری آنلاین صرفاً با مشکلات فنی مواجه نبودند بلکه نگرش مثبتی نیز نسبت به این نوع آموزش‌ها نداشتند. همان‌طور که پاتریشیا^۳ (۲۰۲۰) خاطرنشان نموده، دانشجویان تعامل چهره به چهره با اساتید را ترجیح می‌دهند. همچنین همان‌طور که بوجوویچ و همکاران^۴ (۲۰۲۰)، اشاره کرده‌اند، بسیاری از استادان، اعتماد به نفس کافی برای استفاده از آموزش آنلاین را ندارند. علاوه بر آنچه ذکر شد، دانشجو معلم‌ان دانشگاه فرهنگیان همانند دانشجویان دیگر دانشگاه‌ها در همه‌گیری کووید-۱۹ از ناآرامی‌های روان‌شناختی نیز رنج می‌بردند. در این راستا همان‌طور که تانگ^۵ (۲۰۲۰) اظهار کرده، در طی شیوع کووید-۱۹، دانشجویان دانشگاه‌ها با مشکلات جدی ذهنی و روانی از قبیل افسردگی، اضطراب و استرس مواجه شده‌اند.

با توجه به آنچه در مرور پیشینه و اهمیت و ضرورت آموزش‌های مجازی و آنلاین در طول همه‌گیری کووید-۱۹ ذکر شد و همچنین با توجه به توصیف موقعیت مسئله‌دار (موقعیت دانشگاه فرهنگیان)، در پژوهش حاضر ابعاد و ویژگی‌های تجارب دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان درباره فرآیند آموزش و یادگیری در طول همه‌گیری کووید-۱۹ به‌عنوان یک مسئله اساسی مورد کاوش قرار گرفته است. در این راستا پرسش اصلی این بوده است که تجارب دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان درباره فرآیند آموزش و یادگیری در طول همه‌گیری کووید-۱۹ دارای چه ابعاد و ویژگی‌هایی است؟ پرسش‌های ویژه برآمده از پرسش اصلی تحقیق نیز بدین شرح است:

-
1. Ocak
 2. Ching Et Al
 3. Patricia
 4. Bojovic Et Al
 5. Tang

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

۱. آمادگی‌های ذهنی، فرهنگی و روانشناختی دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان در آموزش‌های مجازی دوره کووید-۱۹ چگونه است؟

۲. وضعیت سامانه آموزش و یادگیری دانشگاه فرهنگیان در دوره کرونا چگونه است؟

۳. وضعیت سواد فناوری دانشجومعلم‌ان و استادان دانشگاه فرهنگیان در آموزش‌های دوره کووید-۱۹ چگونه است؟

۴. دسترسی‌های دانشجو معلم به منابع اطلاعاتی مورد نیاز آموزش و یادگیری در دوره کووید-۱۹ چگونه است؟

۵. وضعیت محتوایی که استادان برای دانشجومعلم‌ان در آموزش‌های مجازی دوره کووید-۱۹ تدارک می‌بینند، چگونه است؟

۶. فعالیت‌های یادگیری که استادان برای دانشجو معلم در آموزش‌های مجازی دوره کووید-۱۹ تدارک می‌بینند، چگونه است؟

۷. راهبردها و روش‌های تدریس مورد استفاده استادان در آموزش‌های مجازی دوره کووید-۱۹ چه ویژگی‌هایی دارد؟

۸. راهبردهای استادان برای ارزشیابی از آموخته‌های دانشجو معلم در آموزش‌های مجازی دوره کووید-۱۹ چه ویژگی‌هایی دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و راهبرد پدیدارشناختی انجام شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها در مرحله اول از ابزار مصاحبه نیمه ساختارمند (عمیق) استفاده شد که طی آن یک سری سؤالات برای به دست آوردن داده‌های عمیق درباره موضوع پژوهش از شرکت‌کنندگان پرسیده شد. جامعه پژوهش، کلیه دانشجومعلم‌ان رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان زنجان بودند. ۱۵ نفر از آن‌ها به شیوه نمونه‌گیری هدفمند از نوع زنجیره‌ای در فرآیند تحقیق شرکت کردند. ملاک این بود افرادی در تحقیق شرکت کنند که نسبت به موضوع و مسئله تحقیق شناخت دقیقی داشته و به محقق کمک کنند درک عمیقی از موضوع مورد مطالعه کسب کند.

پس از تدوین پروتکل مصاحبه و هماهنگی با شرکت‌کنندگان، فرآیند مصاحبه در بستر گوگل میت^۱ انجام گرفت و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد. به‌طور متوسط مدت‌زمان

مصاحبه با هر یک از مصاحبه‌شوندگان حدود ۷۵ دقیقه بود. مصاحبه‌ها با کسب اجازه از افراد مصاحبه‌شونده ضبط و پیاده‌سازی شد. داده‌های کیفی به روش تحلیل مضمون، تجزیه و تحلیل شد. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفسیری تبدیل می‌کند.

برای اعتباریابی داده‌ها و یافته‌ها از روش بازبینی توسط همکاران و بازبینی به‌وسیله مشارکت‌کنندگان استفاده شد. در بازبینی توسط همکاران، با افرادی که در زمینه روش تحقیق کیفی تجربه و تخصص داشتن تعامل برقرار شد و از این رهگذر، مشورت‌هایی درباره طرح تحقیق، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها از آن‌ها گرفته شد. در بازبینی به‌وسیله مشارکت‌کنندگان نیز متن مصاحبه‌ها، کدگذاری‌ها، و تحلیل‌های حاصل از مصاحبه در اختیار چند نفر از مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت تا هرگونه اصلاح، تغییر یا تعدیل ضروری را اعمال کنند که بیشتر آنان از روند کار ابراز رضایت کردند. برای ارزیابی پایایی پژوهش از روش کدگذاری متن سه مصاحبه توسط سه فرد ناشناسی که عضو پژوهش نبودند، استفاده شد. نتیجه این‌که بین کدگذاران ۹۰ درصد توافق حاصل شد و ثبات نسبی پاسخ‌ها تأیید گردید.

یافته‌های پژوهش

برای پاسخ به پرسش اصلی تحقیق و پرسش‌های ویژه همسو با آن، در مجموع ۱۸۴۶ کد اولیه با احتساب کدهای تکراری از پاسخ‌های دانشجو معلمان استخراج شد و در مراحل بعدی این کدها به ۱۰۱ مضمون پایه، ۸ مضمون سازمان دهنده و یک مضمون فراگیر تبدیل شدند. جزئیات هر یک از مضامین یادشده در جدول شماره ۲، آورده شده است.^۱

۱. به منظور عدم افزایش حجم مطالب و پرهیز از تعدد جدول‌ها، مفاد پرسش‌های ویژه تحقیق تنها در یک جدول پیوسته (جدول شماره ۱) قرار داده شده، لیکن در شرح و بسط مندرجات جدول، به مفاد هر پرسش ویژه تحقیق به صورت مجزا پرداخته شده است.

پدیدارشناسی تجارب دانشجویان دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

جدول شماره ۱: مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر برای پاسخ به پرسش اصلی و پرسش‌های ویژه پژوهش

مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده	مضمون فراگیر
<p>غافل گیر کننده بودن همه گیری کووید-۱۹</p> <p>تصور کوتاه مدت بودن آموزش مجازی</p> <p>عدم پذیرش کلیت آموزش مجازی در اوایل کووید-۱۹</p> <p>اضطراب ناشی از ابتلا به کرونا</p> <p>اضطراب ناشی از تحصیل در دوره کووید-۱۹</p> <p>تجربه ناکافی درباره آموزش مجازی</p> <p>بی بدیل تلقی کردن آموزش های حضوری</p> <p>پذیرش دشوار و تدریجی آموزش های مجازی</p> <p>گرانی ذهنی درباره شیوه تدریس دروس عملی (برای مثال کارورزی)</p> <p>نگرانی درباره کسب شایستگی های حرفه ای</p> <p>فرسودگی ناشی از آموزش های مجازی</p> <p>فشار روانی ناشی از آموزش در خانه (دوری از دوستان و فضای دانشگاه)</p> <p>ساده انگاری آموزش های مجازی</p>	<p>وضعیت آمادگی های ذهنی، فرهنگی و روان شناختی دانشجو معلمان</p>	<p>تجارب دانشجو معلمان از فرایند آموزش و یادگیری در طول همه گیری کووید-۱۹</p>
<p>نبود مشکل قطع و وصلی صدا در تدریس</p> <p>ارسال و دریافت آسان فایل های درس</p> <p>تعامل آسان و سریع اعضای گروه ها در انجام تکالیف</p> <p>امکان انتخاب پیام رسان مورد نظر از میان پیام رسان ها</p>	<p>امتیازات استفاده از پیام رسان های اجتماعی</p>	<p>وضعیت بسترهای آموزش و یادگیری در دوره کووید ۱۹</p>
<p>یک طرفه بودن ارتباطات</p> <p>نبود بستر ارتباط چهره به چهره برای همه اعضای کلاس</p> <p>مشکل فیلترینگ برخی پیام رسان ها (پیام رسان تلگرام)</p> <p>عدم نظارت دانشگاه بر برگزاری کلاس ها در پیام رسان ها</p> <p>منظم نبودن زمان هفتگی برگزاری کلاس ها</p> <p>سردرگمی ناشی از تعدد پیام ها</p> <p>گم شدن مطالب مهم در میان انبوه پیام ها</p> <p>گم شدن پرسش های دانشجو معلمان میان انبوه پیام ها</p> <p>گم شدن برخی تکالیف میان انبوه تکالیف</p> <p>بی نظمی در ارسال و دریافت تکالیف</p> <p>انجام حضور و غیاب نامرتب</p>	<p>محدودیت های استفاده از پیام رسان های اجتماعی</p>	

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه
<p>تجارب دانشجویان از فرایند آموزش و یادگیری در طول همه گیری کووید-۱۹</p> <p>وضعیت بسترهای آموزش و یادگیری در دوره کووید ۱۹</p>	<p>امتیازات استفاده از امکانات LMS</p>	<p>نظارت دانشگاه بر برگزاری کلاس ها در LMS امکان برگزاری کلاس های آنلاین در LMS برگزاری منظم کلاس ها مطابق برنامه ی هفتگی شبیه شدن کلاس های آنلاین LMS به کلاس های حضوری ثبت شدن محتوا و تکالیف درس در سامانه ثبت دقیق زمان ورود و خروج به کلاس امکان طراحی تکالیف در سامانه بر اساس بازه زمانی مشخص امکان تبادل نظر هم زمان و غیرهم زمان استاد و دانشجو معلم ضبط شدن کلاس های آنلاین امکان به اشتراک گذاری مطالب و تکالیف در فرمت مختلف دسترسی دانشجویان به امکانات متنوع سامانه به عنوان ارائه دهنده و میزبان</p>
	<p>محدودیت های استفاده از LMS</p>	<p>ظرفیت محدود شبکه LMS اختلال در ورود به سامانه سرعت پایین سامانه به سبب ترافیک کاربران وابستگی کیفیت سامانه به کیفیت اینترنت خارج کردن ناگهانی کاربر از کلاس آنلاین توسط سامانه قطع و وصل شدن صدا در کلاس های زنده کیفیت متغیر سامانه در بازه های زمانی مختلف به هم ریختگی حروف در نوشتار فارسی در سامانه محدودیت استفاده از برخی امکانات سامانه در گوشی موبایل (عدم امکان به اشتراک گذاشتن فایل و...)</p>
<p>وضعیت سواد فناوری دانشجویان و استادان</p>	<p>استادان</p>	<p>کافی نبودن آموزش های مربوط به شیوه استفاده از سامانه اتلاف وقت کلاس به سبب ناآشنایی بسیاری از دانشجویان با سامانه روی آوری به روش آزمون و خطا توسط اکثر دانشجویان در استفاده از سامانه تقویت تدریجی سواد فناوری دانشجویان و استادان با گذشت زمان عدم استفاده از تمام امکانات سامانه توسط برخی استادان به اشتراک گذاری تجارب شیوه کار با سامانه توسط برخی دانشجویان آموزش شیوه کار با سامانه به دانشجویان توسط برخی استادان</p>

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه
تجارب دانشجویان معلمان از فرآیند آموزش و یادگیری در طول همه گیری کووید-۱۹	وضیعت دسترسی دانشجویان معلمان به منابع اطلاعاتی	<p>عدم اتصال دانشگاه به منابع اطلاعاتی معتبر داخلی و خارجی کافی نبودن منابع اطلاعاتی معرفی شده توسط استادان عدم مراجعه حضوری اکثر دانشجویان معلمان به کتابخانه دانشگاه استفاده از نرم افزارهای الکترونیکی برای دسترسی به کتاب های فارسی (از قبیل طاقچه و...) ترجیح نسخه های کاغذی کتاب بر نسخه های الکترونیکی عدم استفاده از منابع یادگیری لاتین توسط اکثر دانشجویان معلمان عدم اطلاع اکثر دانشجویان معلمان از خدمات الکترونیکی کتابخانه دانشگاه کیفیت نامناسب خدمات الکترونیکی کتابخانه دانشگاه</p>
		<p>عدم متناسب سازی حجم محتوای دروس نظری در آموزش مجازی مناسب بودن محتوای اکثر دروس عملی و کارگاهی قابل یادگیری بودن محتوای اکثر دروس عملی عدم تناسب محتوا با سرفصل برخی دروس (برای مثال درس تربیت بدنی و آموزش دینی) کاربردی نبودن محتوای دروس نظری عدم یادگیری عمیق در دروس نظری عدم تدارک خلاقانه محتوای دروس نظری کسل کننده بودن محتوای دروس نظری استفاده از محتوای صوتی برای اغلب دروس عدم استفاده استادان از محتوای غیررسمی به سبب ضبط کلاس عدم پیگیری جدی محتوای جلسات آفلاین</p>
	وضیعت محتوای برنامه درسی	

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه
تجارب دانشجویان مسلمان از فرایند آموزش و یادگیری در طول همه گیری کووید-۱۹	وضعیت تکالیف و فعالیت های یادگیری	<p>زیاد بودن حجم تکالیف یادگیری در دروس نظری</p> <p>تعیین چهارچوب شیوه انجام تکالیف توسط استادان</p> <p>تکراری بودن تکالیف برخی دروس نظری (از قبیل درس آموزش دینی و تفسیر قرآن)</p> <p>گروهی بودن اکثر فعالیت های یادگیری دروس نظری</p> <p>فردی و گروهی بودن فعالیت های یادگیری دروس عملی</p> <p>انجام مناسب تکالیف گروهی در دروس عملی</p> <p>عدم تناسب تکالیف یادگیری برخی دروس با ماهیت آموزش مجازی</p> <p>رضایت مضاعف از فعالیت های یادگیری درس تحلیل محتوا و ارزشیابی توصیفی</p> <p>پیگیری تکالیف در اکثر دروس عملی توسط استاد</p> <p>عدم پیگیری تکالیف توسط استاد در اکثر دروس نظری</p> <p>درگیراننده نبودن تکالیف دروس نظری</p> <p>نیمه تجویزی نبودن فعالیت های یادگیری (ندادن حق انتخاب به دانشجو معلم</p>
		<p>غالب بودن سخنرانی مستقیم در تدریس اکثر دروس در اوایل آموزش های مجازی</p> <p>استفاده از روش تدریس مشارکتی در برخی دروس (کارورزی، تحلیل محتوا، ارزشیابی کیفی-توصیفی)</p> <p>بهبود نسبی مهارت های استادان در تدریس آنلاین با گذشت زمان</p> <p>تدریس برخی دروس توسط دانشجو معلمان (درس اختلالات یادگیری، تربیت بدنی)</p> <p>استفاده از روش پرسش و پاسخ در برخی دروس برای کنترل حضور دانشجو معلمان</p> <p>عدم استفاده از روش های فعال در تدریس های آفلاین توسط اکثر استادان</p>
	وضعیت راهبردها و روش های تدریس استادان	

مضمون فراگیر	مضمون سازمان‌دهنده	مضمون پایه
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">تجارب دانشجومعلمان از فرآیند آموزش و یادگیری در طول همه‌گیری کووید-۱۹</p>	<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">وضعیت راهبردهای ارزشیابی از آموخته‌های دانشجومعلمان</p>	<p>عدم سنجش دقیق یادگیری دانشجومعلمان در ارزشیابی‌های پایانی مجازی</p> <p>استفاده از فعالیت‌های یادگیری فرآیندی به جای آزمون پایانی در درس عملی</p> <p>برگزاری ارزشیابی پایانی در قالب آزمون‌های عینی برای اکثر دروس نظری</p> <p>کیفیت مطلوب سامانه LMS در موقع آزمون‌های الکترونیکی پایانی پشتیبانی فنی اکثر استادان از دانشجومعلمان حین برگزاری آزمون در سامانه</p> <p>پیش‌بینی روش‌های مختلف برای دریافت پاسخ سؤالات آزمون توسط برخی استادان</p> <p>منظم بودن آزمون پایانی در سامانه LMS</p> <p>تغییر ترتیب سؤالات و گزینه‌ها در ارزشیابی پایانی اکثر دروس برای پیشگیری از تقلب</p> <p>تقلب برخی از دانشجومعلمان در آزمون‌های عینی از طریق تشکیل گروه مجازی</p>

مندرجات جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان درباره فرآیند آموزش و یادگیری در طول همه‌گیری کووید-۱۹ در هشت بعد یا مضمون سازمان‌دهنده بدین شرح قرار می‌گیرد: ۱- وضعیت آمادگی‌های ذهنی، فرهنگی و روان‌شناختی دانشجومعلمان، ۲- وضعیت بسترهای آموزش و یادگیری، ۳- وضعیت سواد فناوری دانشجومعلمان و استادان، ۴. وضعیت دسترسی‌های دانشجو معلمان به منابع اطلاعاتی موردنیاز، ۵. وضعیت محتوای برنامه درسی، ۶. وضعیت تکالیف و فعالیت‌های یادگیری، ۷. وضعیت راهبردها و روش‌های تدریس استادان، و ۸. وضعیت راهبردهای ارزشیابی از آموخته‌های دانشجو معلمان. این ابعاد که در ستون "مضمون سازمان‌دهنده" جدول آورده شده‌اند در واقع مفاد اصلی پرسش‌های ویژه تحقیق هستند و جزئیات و ویژگی‌های آن‌ها نیز در بخش مضامین

پایه آورده شده است. در ادامه نمونه‌هایی از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان درباره مفاد هر یک از پرسش‌های ویژه تحقیق (ابعاد هشت‌گانه یادشده) طرح می‌شود.

در بعد نخست، وضعیت آمادگی‌های ذهنی، فرهنگی و روان‌شناختی دانشجومعلم، مصاحبه‌شونده (۱) چنین گفت: "... کرونا همه رو شوکه کرد، وقتی دانشگاه‌ها تعطیل شد، ما فکر می‌کردیم حدود یک‌هفته‌ای تعطیل هستیم و دوباره آموزش‌ها حضوری میشه. من اوایل کرونا با آموزش مجازی راحت نبودم و نمی‌تونستم با اون کنار بیام ولی رفته‌رفته این آموزش رو پذیرفتم". در این راستا، مصاحبه‌شونده (۹) گفت: "... اوایل استرسم از جانب کرونا خیلی زیاد بود، وسواس شست‌وشو و مدام خونه موندن هم واقعاً سخت بود. همین‌طور نگران درس‌مونم بودم که تو آموزش مجازی می‌توانم یاد بگیرم یا نه؟. باینکه یک سری از درس‌هامون مثل درس آموزش و پرورش تطبیقی قبل از کرونا مجازی بود ولی زیاد جدی نبود و ما تجربه‌ی چندانی از آموزش مجازی نداشتیم". همچنین مصاحبه‌شونده (۱۰) گفت: "... اوایل در برابر آموزش مجازی مقاومت می‌کردم ولی از این بابت که تو خونه بودم و می‌توانستم واحدهای بیشتری انتخاب کنم، خوب بود. یک‌سری از درس‌ها رو میشه تو آموزش مجازی یاد گرفت ولی یادگرفتن دروسی مثل آموزش زبان فارسی خیلی سخته". مصاحبه‌شونده (۱۵) نیز اظهار کرد: "... علاوه بر استرس کرونا، نگران عیار معلمی هم بودم. درس‌هایی مثل کارورزی که خیلی مهمه، به چه شکلی می‌خواد اجرا بشه و اینکه می‌توانم تجربه لازم رو کسب کنم یا نه؟".

در بعد دوم، وضعیت بسترهای آموزش و یادگیری دانشگاه فرهنگیان در دوره کرونا، مصاحبه‌شونده (۴) گفت: "... در پیام‌رسان‌ها، اساتید راحت‌تر ویدئو یا ویس می‌فرستادن و این ویدئوها مشکل قطعی صدا و دیگر دردسرهای سامانه رو نداشت". مصاحبه‌شونده (۱۵) بیان کرد: "... کلاس‌های ما قبل از راه‌اندازی سامانه در تلگرام و واتساپ، ایتا و به‌ندرت در گوگل میت برگزار می‌شد، البته گاهی به تلگرام به خاطر فیلتر بودنش نمی‌توانستیم وصل بشیم و استرس حضور و غیاب رو داشتیم. به خاطر فیلتر نبودن واتساپ کارهای گروهی‌مون رو اونجا تقسیم و بررسی می‌کردیم". مصاحبه‌شونده (۷) تصریح کرد: "... گاهی پیش می‌اومد که استاد مطلب و یا تکلیفی رو به خاطر انبوه پیام‌ها نمی‌دید و ما مجبور می‌شدیم با توضیحات

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلم‌ان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

بیشتر ثابت کنیم تکالیفمون را انجام داده و فرستادیم." مصاحبه‌شونده (۸) گفت: "... یکی از بزرگ‌ترین مشکلات پیام‌رسان‌ها این بود که تعامل چهره به چهره نبود و استاد رو نمی‌دیدیم، در واقع واتساپ محیطی نبود که بتونیم تعامل بکنیم. واتساپ هر کی هر کی بود و هر کس بدون اجازه یه پیامی می‌نوشت و مطلب اصلی هم بین مطالبی که بچه‌ها گفته بودن گم می‌شد." مصاحبه‌شونده (۱۱) بیان کرد: "... در LMS استاد و دانشجو‌ها آنلاین هستن و زمان کلاس‌ها ثابت و منظم شده‌اند، از این لحاظ بیشتر شبیه کلاس درس واقعیه." مصاحبه‌شونده (۱۵) گفت: "... در سامانه محتوا و جلسات برگزار شده ثبت می‌شد و مهلت انجام تکالیف نیز مشخص می‌شد و وقتی تکلیفی را بارگذاری می‌کردیم، گم نمی‌شد." مصاحبه‌شونده (۳) اظهار کرد: "... سامانه یه سری مشکلات داره مثلاً گاهی یهویی ما رو می‌اندازه بیرون و اینکه وقتی کسی ندانسته میکروفونشون رو روشن می‌گذاره، صدا قطع و وصل میشه." مصاحبه‌شونده (۱۵) نیز چنین گفت: "... سامانه LMS به اینترنت خیلی قوی احتیاج داشت و وقتی یه کم سرعت اینترنت پایین می‌اومد بخشی از کلاس رو از دست می‌دادیم".

در بعد سوم، وضعیت سواد فناوری دانشجو معلم‌ان و استادان، مصاحبه‌شونده (۱۰) اظهار کرد: "... اوایل که هیچ آشنایی‌ای با سامانه LMS نداشتم ولی با دو سه جلسه شرکت کردن در کلاس، نحوه کار با سامانه رو با آزمون و خطا یاد گرفتم." همچنین مصاحبه‌شونده (۴) چنین گفت: "... بعضی از دوستان نحوه کار با سامانه رو به صورت ویدئویی و آموزشی تهیه می‌کردن و هر چه بلد بودند رو به دیگران یاد دادند." مصاحبه‌شونده (۶) نیز گفت: "... نحوه کار با سامانه آموزش داده نشد، خود من فایللی که نحوه کار کردن با سامانه توضیح داده بشه رو ندیدم ولی دو سه تا از اساتید کمک کردن که مثلاً فلان گزینه امکانش چه چیزهایی هست، اساتید گاهی ارائه رو به عهده دانشجو می‌داشتن که باعث می‌شد با آزمون و خطا تجربه‌های بیشتری کسب شه".

در بعد چهارم، وضعیت دسترسی دانشجومعلم‌ان به منابع اطلاعاتی، مصاحبه‌شونده (۲) بیان کرد: "... منابع اطلاعاتی که دانشگاه دسترسی به اون را برای ما فراهم کنه در حد صفر بود ولی در بیرون از دانشگاه دسترسی‌هایی بود و نسبتاً به ما در پاسخ به سؤالاتمون کمک می‌کرد." مصاحبه‌شونده (۷) گفت: "... من از منابع الکترونیکی به‌ویژه کتاب الکترونیکی استفاده نمی‌کنم چون خوندن اون برام خیلی سخته و به سراغش نمی‌رم و ترجیح میدم منابع چاپی تهیه

کنم". مصاحبه‌شونده (۱۴) اظهار کرد: "... من بیشتر از پایگاه‌های رایگان فارسی مانند پرتال جامع علوم انسانی و پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی استفاده می‌کنم و به خاطر ضعف در زبان انگلیسی از منابع و پایگاه‌های لاتین خیلی استفاده نکردم". مصاحبه‌شونده (۵) چنین گفت: "... من اطلاعی ندارم که به صورت مجازی می‌توان به منابع کتابخانه دانشگاه دسترسی داشت یا نه و تا حالا امتحان نکردم". مصاحبه‌شونده (۱۵) نیز اظهار داشت: "... من از اپ‌های مختلف مثل طاقچه و فیدیبو برای دانلود کتاب‌های غیردرسی استفاده می‌کردم و در درس ارزشیابی کیفی-توصیفی از اپ کتابراه کتاب دانلود کردم".

در **بعد پنجم**، وضعیت محتوای برنامه درسی، مصاحبه‌شونده (۱) گفت: "... محتوا از نظر شکلی بیشتر شامل ویس بود، پاورپوینت هم کم‌ویش بود، فیلم هم خیلی کم می‌فرستادن". مصاحبه‌کننده (۴) اظهار کرد: "... محتوا حجمش زیاد بود و تعداد کمی از اساتید در انتخاب محتوا خلاقیت به خرج می‌دادن و از منابع متنوع و جذاب استفاده می‌کردن". مصاحبه‌شونده (۲) بیان کرد: "... من برای مثال درس مدیریت آموزشی رو هم به صورت حضوری و هم مجازی گذروندم، تو کلاس‌های حضوری استاد تجربیات خودشون رو می‌گفتن و من اون مطالب رو هنوزم یادمه ولی در کلاس‌های مجازی توضیحات استاد فقط به محتوای کتاب متمرکز بود". "باینکه شرایط آموزش در این وضعیت کرونایی خاص است، ولی اساتید از همون محتوای آموزش‌های حضوری استفاده می‌کنن و به هر میزان محتوایی که قبلاً تدریس می‌کردن الان هم به همون اندازه محتوا ارائه می‌کنن". مصاحبه‌شونده (۱۰) گفت: "... محتوای آفلاین رو دنبال نمی‌کنم، مثلاً، درس دانش خانواده محتوای آفلاین رو دنبال نمی‌کردم، حتی نمی‌دونم به شکل ویس هستن یا پی‌دی‌اف. یا برای مثال در جلسات آفلاین درس کارورزی هم، استاد دو سه نمونه کار گذاشتن و چون مصر نبودن و منم وقتشو نداشتم، دنبال نمی‌کردم". در **بعد ششم**، وضعیت تکالیف و فعالیت‌های یادگیری، مصاحبه‌شونده (۱۱) گفت: "...

حجم تکالیف دروس نظری زیاد بود، در صورتی‌که در آموزش‌های حضوری به این شکل نبود". مصاحبه‌شونده (۲) بیان کرد: "... در درس اختلالات یادگیری، استاد می‌گفت بروید راجع به یه دانش‌آموزی که اختلال یادگیری داره تحقیق کنید. کاری که انجام دادنش در شرایط حضوری هم سخت بود و ما حالا باید بدون دسترسی به چنین دانش‌آموزی، یک موقعیت

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ... مفروض و خیالی تصور می‌کردیم و کار را پیش می‌بردیم". مصاحبه‌شونده (۹) چنین گفت: "... گروهی کار کردن از این لحاظ که حجم تکالیف رو کم می‌کنه خیلی خوبه. وقتی تکلیفمون گروهی می‌شد کارهای همدیگرو بررسی می‌کردیم و ایرادات همدیگرو می‌گفتم و این برامون رضایت‌بخش بود". مصاحبه‌شونده شماره (۹) اظهار داشت: "... در دروس عملی مثل تحلیل محتوا، ارزشیابی کیفی- توصیفی، و کارورزی استادان پیگیر کارمون بودند. برای مثال در درس تحلیل محتوا و کارورزی، استاد هر دفعه در جلسات آنلاین رفع اشکال، ایرادات فعالیت‌هایی که انجام می‌دادیم رو می‌گفتن و از ما می‌خواستن مسائلی که در فرایند انجام این تکالیف داشتیم رو بهشون بگیم تا به حلش کمک کنن". مصاحبه‌شونده (۱۵) گفت: "... در برخی دروس از جمله درس آموزش و پرورش فراگیر، استاد چند تکالیف را مشخص کردند که چندان چالش‌برانگیز و درگیراننده نبودند و از اینترنت پیدا می‌کردیم و پاسخ هامون حالت کپی داشت". مصاحبه‌شونده (۷) نیز تصریح کرد "... در تعداد کمی از درس‌ها موضوع تکالیف رو خودمون انتخاب می‌کردیم ولی مضمون تکالیف برای همه یکسان بود و در سایر دروس به‌ویژه دروس عمومی استاد برای ۵۰ نفر دقیقاً یک موضوع در نظر می‌گرفت و حق انتخابی وجود نداشت".

در بعد هفتم، وضعیت راهبردها و روش‌های تدریس استادان، مصاحبه‌شونده (۳) گفت: "... اغلب روش تدریس‌ها به‌ویژه در اوایل آموزش‌های مجازی، سخنرانی مستقیم و یک‌طرفه بود. برخی از کلاس‌ها از جمله کلاس تحلیل محتوا، ارزشیابی توصیفی و کارورزی مشارکتی بود. بعضی از کلاس‌ها هم نمی‌تونم بگم مشارکتی از نوع اصیل بود، چون اگر هر از گاهی پرسش و پاسخی صورت می‌گرفت بیشتر جنبه‌ی میج‌گیری و کنترل حضور دانشجویها داشت؟" مصاحبه‌شونده (۶) بیان کرد: "... در درس ارزشیابی کیفی توصیفی استاد توضیح می‌داد، بعد سؤال می‌پرسید و مشارکت در کلاس ملموس بود". مصاحبه‌شونده (۱۲) گفت: "... در درس تحلیل محتوا یک جلسه تدریس بود، یک جلسه رفع اشکال درباره تکالیف مربوط به تدریس. در هر جلسه رفع اشکال دو گروه کارشون ارائه داده می‌شد و دانشجوها و استادان نظراتشون رو راجع به کارها بیان می‌کردن یا سؤالاتشون رو می‌پرسیدن. در جلسات تدریس هم مشارکت داشتیم". مصاحبه‌شونده (۵) اظهار داشت: "... در جلسات آفلاین خیلی کم پیش می‌اومد برای

ما ویدئویی از تدریس درگیرانه بذارن تو سامانه LMS و عملاً حس می‌کردیم برامون کمک‌کننده نبود."

در نهایت در بعد هشتم، وضعیت راهبردهای ارزشیابی از آموخته‌های دانشجوی معلمان، مصاحبه‌شونده (۲) چنین گفت: "... یک‌سری از اساتید پی‌دی‌اف زیادی به گروه می‌فرستادن. در امتحانات اون استادی که پی‌دی‌اف می‌فرستادن و شکل سؤالات تستی بود من واقعیتش تقلب کردم و از رو پی‌دی‌اف سرچ می‌کردم و به سؤالی امتحان جواب می‌دادم. تو چنین امتحاناتی بیشتر دنبال این بودیم که واحدهامون پاس بشه". مصاحبه‌شونده (۴) اظهار کرد: "... در دروس عملی، چون در طول ترم تکالیف و فعالیت‌های یادگیری داشتیم دیگر اساتید امتحان پایانی نمی‌گرفتند. دروس نظری در طول ترم ارزشیابی نمی‌شد و در پایان ترم از حجم انبوهی از مطالب ارائه شده، آزمون عمدتاً عینی گرفته می‌شد. در پاسخ به سؤالات امتحانی این دروس در برخی موارد گروه تشکیل می‌دادیم و پاسخ‌های درست به اون گروه ارسال می‌شد و اعضای گروه استفاده می‌کردند". مصاحبه‌شونده (۱) بیان کرد: "... از نظر فنی اساتید خیلی حمایت می‌کردن. اون‌ها مدام آنلاین بودند و به محض اینکه کسی در امتحان مشکل داشت راهنمایی می‌کردن. برای مثال استاد درس اسناد و قوانین آموزش و پرورش می‌گفت هر کسی اشکال فنی داره در پی‌وی واتساپ به من پیام بده یا دانشجویی می‌گفت به اشتباه سؤال تشریحی را رد کردم و دیگه نمی‌تونم برگردم بهش پاسخ بدم، استاد می‌گفت جواب رو در کاغذ بنویس و عکسشو در پی‌وی واتساپ برام بفرست."

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، احصاء ابعاد و ویژگی‌های تجارب دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان درباره فرآیند آموزش و یادگیری در دوره کووید-۱۹ بود. نتایج پژوهش نشان داد آموزش و یادگیری مجازی در دوران شیوع بیماری کرونا، برای دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان پدیده‌ای خاص و چالش‌برانگیز بوده است. فقدان آمادگی‌های مناسب، استادان و دانشجوی معلمان را در آغاز این همه‌گیری با چالش‌های اساسی مواجه ساخت. در این راستا، همسو با نتایج پژوهش‌های سان و همکاران (۲۰۲۰)، چاکرابورتی و همکاران (۲۰۲۰)، رامیچ

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

و سولتانا (۲۰۲۰)، و زیا (۲۰۲۰) یافته‌ها نشان داد که دانشجومعلمان در ابتدای همه‌گیری کووید-۱۹، آمادگی ذهنی، فرهنگی و روان‌شناختی لازم برای مواجهه سنجیده با آموزش‌های مجازی در این شرایط نوپدید را نداشتند و نگران عملکرد تحصیلی خود بودند. بدین معنا که دانشجومعلمان، از نظر ذهنی به این آمادگی نرسیده بودند که آموزش مجازی را گونه‌ای از آموزش تلقی کنند که می‌تواند در شرایط ضروری راهگشا باشد. آن‌ها از نظر فرهنگی، آموزش و یادگیری مجازی را هنوز به رسمیت نشناخته و در برابر آن مقاومت و یا بی‌اعتنایی می‌کردند. همچنین از نظر روان‌شناختی نیز هنوز این آمادگی را کسب نکرده بودند که از یک طرف استرس‌های ناشی از زیستن با کووید ۱۹ و از طرف دیگر، تحصیل مجازی در این شرایط را مدیریت کنند. اغلب دانشجومعلمان در آغاز دوره همه‌گیری کووید ۱۹، آموزش‌های حضوری را بی‌بديل دانسته و با آموزش‌های آنلاین و مجازی راحت نبودند. تجربه ناکافی درباره آموزش مجازی و فشارهای ناشی از آموزش در خانه موجب شد در ابتدا مقاومتی در برابر آموزش‌های مجازی صورت گیرد. به تدریج دانشجومعلمان با درگیر شدن در آموزش‌های مجازی و آشنایی بیشتر با آن، این نوع آموزش‌ها را به‌عنوان یک شکل از آموزش رسمی دانشگاهی پذیرش کرده و کمتر در برابر آن مقاومت کردند.

نبود بسترهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب برای آموزش و یادگیری مجازی در دانشگاه فرهنگیان هم‌زمان با شیوع کووید-۱۹، چالش دیگری بود که به تدریج وضعیت نسبتاً بهتر شد. در این راستا، همسو با پژوهش‌های راحیم (۲۰۲۰) و رامیج و سولتانا (۲۰۲۰)، یافته‌ها نشان داد دانشگاه فرهنگیان در ابتدای آموزش‌های غیرحضوری (نیمسال دوم سال ۱۳۹۸-۱۳۹۹) به سبب نبود بستری معین برای آموزش، به‌ناچار پیام‌رسان‌های اجتماعی را جهت تداوم جریان آموزش و یادگیری به‌کار گرفت. مناسب نبودن ساختار و محیط پیام‌رسان‌های اجتماعی با فعالیت‌های آموزش و یادگیری مشکلات عدیده‌ای را در نحوه تدریس استادان، ارسال و دریافت تکالیف، اجرای منظم برنامه هفتگی کلاس‌ها و ... ایجاد کرد. مناسب نبودن این بستر برای برگزاری کلاس‌ها، موجب شد آموزش‌ها تا حدی آشفته و بی‌نظم شده و توسط برخی استادان و دانشجومعلمان کم‌اهمیت تلقی شود. با راه‌اندازی سامانه LMS از نیم سال اول سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹، علی‌رغم وجود مشکلات و محدودیت‌های زیرساختی در این سامانه، روند یاددهی-یادگیری نسبت به قبل منظم‌تر و بهتر شد. برگزاری کلاس‌ها در

سامانه LMS به سبب برخورداری از امکانات متنوع، کلاس‌ها را تا حدی به کلاس واقعی نزدیک کرد.

چالش بعدی، وضعیت سواد فناوری استادان و دانشجومعلم‌ان در اوایل آموزش‌های مجازی بود. در این راستا همسو با پژوهش کیم (۲۰۲۰)، یافته‌ها نشان داد دانشجومعلم‌ان و استادان آموزش‌های کافی در خصوص آشنایی با نحوه استفاده از سامانه LMS و امکانات متنوع آن دریافت نکرده‌اند. این وضعیت به مرور تغییر پیدا کرد و استادان و دانشجومعلم‌ان با یادگیری‌های محیطی و کسب تجربه بیشتر درباره آموزش‌های مجازی از طریق تمرین و تکرار، نحوه کار با سامانه را یاد گرفته و در این امر به یکدیگر راهنمایی‌ها و کمک‌هایی نیز ارائه دادند.

چالش دیگر که با یافته‌های پژوهش رحیم (۲۰۲۰) همسو و با یافته‌های پژوهش چاکرابورتی و همکاران (۲۰۲۰) ناهمسو است، بر محدودیت دسترسی دانشجومعلم‌ان به منابع یادگیری و اطلاعاتی درون دانشگاهی متمرکز بود. در این راستا، یافته‌های پژوهش نشان داد که دانشجومعلم‌ان در انجام تکالیف یادگیری و عملکردی خود به منابع یادگیری و پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی از طریق دانشگاه فرهنگیان دسترسی نداشته و نیازمندی‌های خود را از طریق منابع یادگیری محیطی و ارتباط با استادان برطرف می‌کنند.

همسو با یافته‌های پژوهش بانو (۲۰۲۰)، عدم تناسب محتوای دروس نظری- از نظر حجم، کیفیت و برانگیزانندگی- با ماهیت آموزش‌های مجازی، یکی دیگر از چالش‌ها بود. این چالش کیفیت یادگیری دانشجومعلم‌ان را تحت الشعاع خود قرار داده بود. در این راستا، دانشجومعلم‌ان علی‌رغم نگرانی‌هایی که راجع به محتوای دروس عملی و کارگاهی در ابتدای همه‌گیری کووید-۱۹ داشتند، در نهایت به‌طور نسبی از محتوای دروس عملی و کارگاهی رضایت داشتند و اعلام کردند محتوای این دروس نسبتاً درگیر کننده و قابل یادگیری بود.

چالش دیگر، مسئله تکالیف و فعالیت‌های یادگیری بود. در این راستا، یافته‌های پژوهش نشان داد، در دروس نظری، فعالیت‌های یادگیری حجم بسیار زیادی داشتند و غالباً برای این تکالیف از سوی استادان بازخورد هم داده نمی‌شد. عدم جذابیت و تراکم تکالیف دروس نظری از یک طرف این دروس را نزد دانشجومعلم‌ان کسل‌کننده و کم‌ارزش جلوه می‌داد و از طرف دیگر باعث شده بود دانشجومعلم‌ان تکالیف دروس عملی و کارگاهی که نیاز به درگیری

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

و وقت بیشتری داشت را با دشواری و زحمت انجام دهند. برخلاف تکالیف دروس نظری، فعالیت‌های یادگیری دروس عملی ضمن داشتن جذابیت و درگیرانندگی، با بازخوردهای فردی و گروهی از طرف استادان همراه بود. به همین خاطر، کیفیت یادگیری دانشجومعلمان در این دروس نسبتاً بهتر از دروس نظری بود.

همسو با یافته‌های پژوهش باثو (۲۰۲۰) و کیم (۲۰۲۰)، یکی دیگر از چالش‌های آموزش مجازی، راهبردهای تدریس آنلاین است که در یافته‌های پژوهش حاضر نیز این چالش کم‌وبیش مشهود بود. بر اساس یافته‌ها، راهبردهای تدریس استادان به‌ویژه در اوایل آموزش-های مجازی بیشتر مبتنی سخنرانی مستقیم بود. دلیل این امر همان‌طور که باثو (۲۰۲۰) خاطر نشان کرده، به‌احتمال زیاد ظهور ناگهانی کووید-۱۹، تجربه اندک استادان درباره تدریس آنلاین و فراهم نبودن مقدمات موردنیاز برای این نوع تدریس است. البته در برخی دروس از جمله درس کارورزی، تحلیل محتوا، و ارزشیابی کیفی-توصیفی از همان آغاز راه از راهبرد مشارکتی نیز استفاده می‌شد. روی هم رفته، استادان به تدریج با کسب تجربه بیشتر درباره آموزش‌های مجازی، مهارت‌های تدریس آنلاین خود را بهبود بخشیدند. این مهم با نتایج تحقیق چاکرابورتی و همکاران (۲۰۲۰) در تناظر است.

در نهایت، مسئله راهبردهای ارزشیابی از آموخته‌ها، تجربه قابل بحث و چالش‌برانگیزی برای دانشجو معلم بود. عنصر ارزشیابی جنبه مهمی از هر سیستم آموزش و یادگیری است (بنسون^۱، ۲۰۰۳). این عنصر، نتایج یادگیری را هدایت می‌کند و نقش مهمی در تصمیم‌گیری-های کلاسی دارد (کاموه^۲، ۲۰۰۵). در این راستا، نتایج تحقیق نشان داد ارزشیابی‌های پایانی دانشجو معلم در سنجش دقیق یادگیری آن‌ها موفق نبوده است. این مهم با نتایج تحقیق چاکرابورتی و همکاران (۲۰۲۰)، که در آن ۵۲ درصد از دانشجویان بیان کرده بودند ارزشیابی‌های مجازی نمی‌توانند دانش و آموخته‌ها را به‌درستی ارزیابی کنند، در تناظر است. نکته مهم این‌که با توجه به احتمال تقلب دانشجویان در ارزشیابی‌های مجازی، نباید صرفاً ارزشیابی پایانی، ملاک موفقیت قرار گیرد، بلکه بهتر است ارزشیابی در فرایند آموزش و یادگیری در تک تک جلسات کلاس حل شود. در این راستا، نتایج تحقیق نشان داد، دروس

نظری در طول ترم ارزشیابی نمی شد و در پایان ترم از حجم انبوهی از مطالب ارائه شده، آزمون عینی به عمل می آمد. بالعکس، در دروس عملی، استادان به جای آزمون پایانی از فعالیت های یادگیری فرآیندی استفاده می کردند. نتیجه این که در حالت اخیر، کیفیت و عمق یادگیری دانشجو معلمان بیشتر می شد.

سخن آخر این که موفقیت آموزش های آنلاین و مجازی مستلزم طراحی بسترها و زیرساخت های فناوری مناسب، عوامل انسانی آشنا به فناوری و فرهنگ حاکم بر آن، برنامه درسی همسو با ماهیت و ویژگی های آموزش های مجازی، دسترسی به منابع یادگیری و پایگاه های اطلاعاتی مناسب است. ظهور کووید ۱۹ علی رغم تمام چالش ها و محدودیت هایی که به همراه آورد، به عنوان یک کاتالیزور، سهم چشمگیری در مشروعیت دادن و هویت بخشیدن به آموزش های مجازی و آنلاین در دانشگاه فرهنگیان داشت. هرچند هنوز راه درازی تا کیفیت بخشی و بهسازی این آموزش ها باقی است. در این زمینه، همان طور که گروبیگ و همکاران^۱ (۲۰۲۰) یادآور شده اند، دانشگاه باید با انجام برخی احتیاطات و شناسایی کمبودهایی که در زمینه پیشرفت تحصیلی دانشجویان در طول کووید-۱۹ وجود دارد، برنامه ریزی ویژه ای برای ارتقاء سطح آموزش های مجازی انجام دهد تا بروز پیامدهای منفی را کاهش دهد.

منابع

- Affouneh, S., Salha, S., & Khlaif, Z. N. (2020). **Designing quality e-learning environments for emergency remote teaching in Coronavirus crisis**. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*, 11 (2), 1-3. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1739078>.
- Amit Joshi, M. V. (2020). **Impact of coronavirus pandemic on the Indian education sector: perspectives and assessments**. *Journal of Technology and Smart Education*, doi: 10.1108/ITSE-06-2020-0087.

پدیدارشناسی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان از فرآیند ...

- Anderson, T. (2011). **Towards a theory of online learning**. In T. Anderson (Ed.), *The theory and practice of online learning*. 2nd Edition (pp. 45–74). Edmonton: Athabasca University Press.
- Bao, w. (2020). **COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University**. *Journal of Hum Behav & Emerg Tech*, 2 (2): 113-115.
- Benson, A. D. (2003). **Assessing participant learning in online environments**. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 100, 69-78.
- Bertling, J., Rojas, N., Alegre, J., & Faherty, K. (2020). **A tool to capture learning experiences during Covid-19**. *The PISA Global Crises Questionnaire Module*. Paris: OECD Publishing, doi.org/10.1787/9988df4e-en
- Bojovic, Z., Bojovic, P. D., Vujosevic, D., & Suh, J. (2020). **Education in times of crisis: Rapid transition to distance learning**. *Computer Applications in Engineering Education*, 28 (6), 1467-1489. DOI:10.1002/cae.22318.
- Cai, R., & Wang, Q. (2020). **A six-step online teaching method based on protocol- guided learning during the COVID-19 epidemic: A case study of the first middle school teaching practice in changyuan City, Henan province, China**. *Best Evidence of Chinese Education*, 4 (2), 529–534. <https://doi.org/10.15354/bece.20.rp010>.
- Chakraborty, P., Mittal, P., | Gupta, M.S., Savita, Y., & Arora, A. (2020). **Opinion of students on online education during the COVID-19 pandemic**. *Human Behavior and Emerging Technologies*, <https://doi.org/10.1002/hbe2.240>.
- Ching, Y.-H. &.-C. (2018). **Becoming and online teacher: an analysis of prospective online instructor's reflections**. *Interactive Learning Research*, 29 (2). 145-168.
- Comeaux, P. (2005). *Assessment and learning*. In P. Comeaux (Ed.), *Assessing online learning*, (pp. xix-xxvii). Bolton, MA; Anker Publishing Company, Inc.
- Duong V, Pham P, Yang T, Wang Y, Luo J. (2020). **The ivory tower lost: how college students respond differently than the general public to the COVID- 19 pandemic**.

- Fedynich, L. V. (2014). **Teaching beyond the classroom walls: The pros and cons of cyber learning**. *Journal of Instructional Pedagogies*, 13, 1.
- Grubic N, Badovinac S, Johri AM. (2020). **Student mental health in the midst of the COVID- 19 pandemic: a call for further research and immediate solutions**. *Int J Soc Psychiatry*, 66 (5). 517-518
- Hrastinski, S. (2008). **Asynchronous and Synchronous E-Learning**. *EDUCAUSE QUARTERLY*, 51-55.
- Ismaili, Y. (2021). **Evaluation of students' attitude toward distance learning during the pandemic (Covid-19): a case study of ELTE university**.doi: 10.1108/OTH-09-2020-0032
- Kim, J. (2020). **Learning and Teaching Online During Covid-19: Experience of Student Teachers in Early childhood Education practicum**. *International Journal of Early Childhood*, 52: 145-158.
- Linda la Velle, Stephen Newman, Catherine Montgomery & David Hyatt (2020). **Initial teacher education in England and the Covid-19 pandemic: challenges and opportunities**. *Journal of Education for Teaching*, 46 (4), 596-608.
- Means, B., Bakia, M., & Murphy, R. (2014). **Learning online: What research tells us about whether, when and how**. New York: Routledge.
- Muthuprasad, T., Aiswarya, S., Aditya, K.S., & Jha, G. K. (2021). **Students' perception and preference for online education in India during COVID -19 pandemic**. *Social Sciences & Humanities Open*, 100101. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100101>.
- Ocak, M. A. (2011). **Why are faculty members not teaching blended courses? Insights from faculty members**. *Computer & Education*, 56 (3), 689-699.
- Patricia, A. (2020). **College Students' Use and Acceptance of Emergency Online Learning Due to COVID-19**. *International Journal of Educational Research Open*, 100011.doi:10.1016/j.ijedro.2020.100011.
- Phutela, N. and Dwivedi, S. (2020). **A qualitative study of students' perspective on e-learning adoption in India**, *Applied Research in Higher Education*, 4 (12), 545-559.
- Raheim, M. D. H. (2020). **Technological Barriers and Challenges in the Use of ICT during the COVID-19 Emergency Remote Learning**.

- Universal Journal of Educational Research, 8 (11B), 6124 - 6133. DOI: 10.13189/ujer.2020.082248.
- Ramij, M., & Sultana , A. (2020). **Preparedness of Online Class in Developing countries amid COVID-19 Outbreak: A perspective from Bangladesh.** SRRN Electricel Journal. doi:10.2139/ssrn.3638718
- Santiago I.-P., Ángel H.-G., Julián C.-P. & Prieto J.L. (2021). **Emergency Remote Teaching and Students' Academic Performance in Higher Education during the COVID-19 Pandemic: A Case Study.** Computers in Human Behavior, 106713. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106713>.
- Shim, T. E., & Lee, S. Y. (2020). **College students' experience of emergency remote teaching due to COVID-19.** Children and Youth Services Review, 119, 105578. doi:10.1016/j.chilyouth.2020.105578
- Son, C., Hegde, S., Smith, A., Wang, X., & Sasangohar, F. (2020). **Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study.** Journal of medical Internet research, 22 (9), e21279. <https://doi.org/10.2196/21279>
- Tang, W., Hu, T., Yang, L., & Xu, J. (2020). **The role of alexithymia in the mental health problems of home-quarantined university students during the COVID-19 pandemic in China.** Personality and Individual Differences, 165, 110131. doi:10.1016/j.paid.2020.110131
- UNESCO. (2020, March 25). **COVID-19 educational disruption and response.** Retrieved from <https://en.unesco.org/themes/education-emergencies/coronavirus-school-closures>
- Xia, J. (2020a). **Practical exploration of school-family cooperative education during the COVID-19 epidemic: A case study of zhenjiang experimental school in jiangsu province, China.** Best Evidence of Chinese Education, 4 (2), 521–528. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3555523>.
- Yilmaz, A. B. (2019). **Distance and face-to-face students' perceptions towards distance education: A comparative metaphorical study.** Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE, 20 (1), 1302–6488.
- Zia, A. (2020). **Exploring factors influencing online classes due to social distancing in COVID-19 pandemic: a business students**

perspective". International Journal of Information and Learning Technology, 37 (4), 197-211.